

LIFE13 NAT/PL/000050 Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II.

Podsumowanie monitoringu ptaków
realizowanego w 2015 r.
w ramach projektu LIFE13 NAT/PL/000050
„Renaturyzacja sieci hydrograficznej
w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II”.

Opracowali:

Krzysztof Henel, Łukasz Krajewski, Piotr Marczakiewicz, Joanna Zawadzka

W ramach projektu LIFE13 NAT/PL/000050 „Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II” prowadzony jest monitoring następujących gatunków ptaków i grup gatunków ptaków:

- 1) derkacza (*Crex crex*),
- 2) wodniczki (*Acrocephalus paludicola*),
- 3) ptaki siewkowe (bez kszyka),
- 4) kszyk (*Gallinago gallinago*),
- 5) zespół ptaków lęgowych (wszystkie gatunki),
- 6) dubelta (*Gallinago media*),
- 7) cietrzewia (*Tetrao tetrix*).

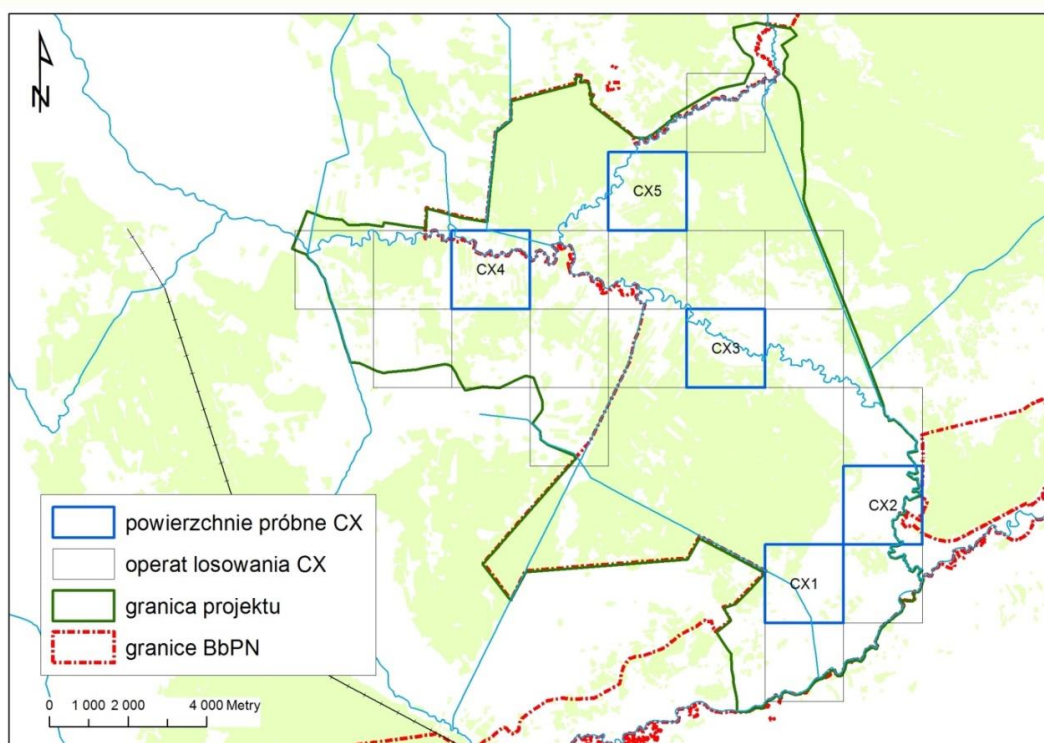
Wykonawcą monitoringu ptaków (pkt. 1-5) jest Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków w Markach. Monitoring cietrzewia jest wykonywany przez pracowników Biebrzańskiego Parku Narodowego, a z kolei monitoring dubelta jest wykonywany w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska. Raporty roczne dla cietrzewia i dubelta są wykonane przez ornitologów - pracowników Biebrzańskiego Parku Narodowego.

Derkacz *Crex crex*

Monitoring derkacza wykonywano na 5 losowych powierzchniach próbnych (kwadratach o boku 2 km; Ryc. 1). Na każdej z tych powierzchni wykonano 2 kontrole nocne (na początku czerwca i na początku lipca) w trakcie których liczone odzywające się samce. Podczas pierwszej kontroli obserwatorzy odnotowali tylko 1 derkacza (powierzchnia CX3), natomiast przy drugiej kontroli nie było żadnych stwierdzeń. Wyniki zostały przedstawione w tabeli 1.

Tab. 1 Wyniki liczeń derkacza w ramach projektu „Renaturyzacja II LIFE PL” (LIFE13 NAT/PL/000050) w 2015 roku (Kwiatkowski 2015a)

Powierzchnia próbna	CX1	CX2	CX3	CX4	CX5
1 kontrola	0	0	1	0	0
2 kontrola	0	0	0	0	0

Ryc. 1. Monitoring derkacza w ramach projektu „Renaturyzacja II LIFE PL” (LIFE13 NAT/PL/000050) - rozmieszczenie operatu losowania oraz powierzchni próbnych w 2015 r.

Wodniczka *Acrocephalus paludicola*

W ramach monitoringu wodniczki wykonano 2 liczenia (w dniach 3-10 czerwca oraz 1-8 lipca) na potencjalnych siedliskach wodniczki, w czasie których notowano wszystkie śpiewające samce tego gatunku. Podczas pierwszej kontroli stwierdzono 53 śpiewające samce, w czasie drugiej kontroli – 43. Na podstawie analizy rozmieszczenia stwierdzeń wodniczki minimalną liczbę samców oszacowano na 58 (Kwiatkowski 2015d).

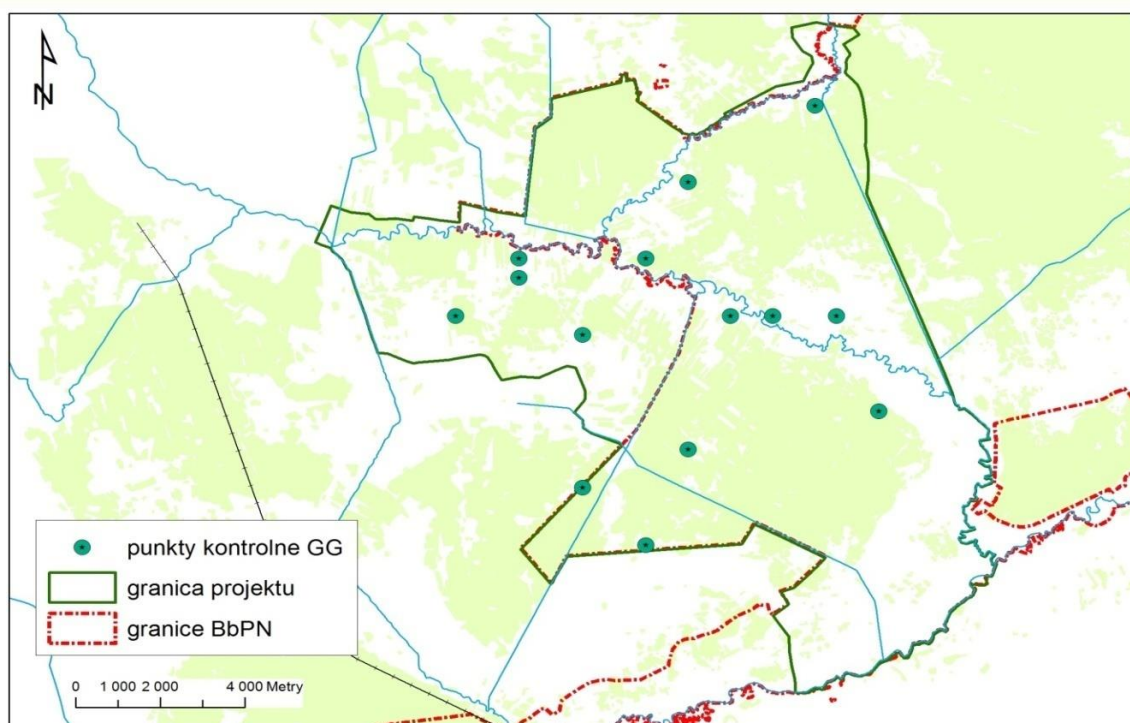
Kszyk *Gallinago gallinago*

Monitoring kszyka prowadzono metodą liczeń w 14 losowych punktach kontrolnych (Ryc. 3). Na punktach kontrolnych wykonano trzy liczenia w okresie 7 – 16 maja, z wyjątkiem jednego punktu, w którego przypadku omyłkowo pominięto kontrole 2 i 3, w związku z czym konieczne było uzupełnienie liczeń na początku czerwca. Zaobserwowane w ciągu trwającej 10 minut kontroli ptaki notowano w dwóch kategoriach odległości (do 100 m i powyżej 100 m) w podziale na: tokujące („beczące”), wydające głosy i pozostałe.

W czasie kontroli w 8 z 14 punktów w ogóle nie odnotowano kszyków. W pozostałych 6 punktach liczba zaobserwowanych ptaków wahała się od 1 do 4. Średnia liczba ptaków stwierdzanych na punkcie wyniosła 0,52, natomiast ptaków tokujących – 0,29, co w przybliżeniu odpowiada zagęszczeniu 1,75 ptaków ogółem i 0,95 ptaków tokujących na 100 ha. Wyniki przedstawia tabela 2.

Tab. 2. Wyniki liczeń kszyka w ramach projektu LIFE13 NAT/PL/000050 w 2015 roku (Kwiatkowski 2015b).

Punkt kontrolny	Kontrola 1							Kontrola 2							Kontrola 3							Średnia ogółem	Średnia - tokujące	
	Do 100 m od punktu			Ponad 100 m od punktu			Razem	Do 100 m od punktu			Ponad 100 m od punktu			Razem	Do 100 m od punktu			Ponad 100 m od punktu			Razem			
	Tokujące	Odzywające się	Pozostałe	Tokujące	Odzywające się	Pozostałe		Tokujące	Odzywające się	Pozostałe	Tokujące	Odzywające się	Pozostałe		Tokujące	Odzywające się	Pozostałe	Tokujące	Odzywające się	Pozostałe				Tokujące
1.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00
2.	0	0	0	1	1	0	2	0	1	0	2	1	0	4	1	0	0	0	1	0	2	2,67	1,33	
3.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00	
4.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	0	0	0	1	0	0	1	1,00	1,00	
5.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0,33	0,33	
6.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00	
7.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00	
8.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00	
9.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00	
10.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0,33	0,33	
11.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00	
12.	0	0	0	1	2	0	3	0	0	0	1	1	0	2	0	0	0	0	2	0	2	2,33	0,67	
13.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	1	0,67	0,33	
14.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00	
Średnia							0,4							0,7							0,5	0,52	0,29	

Ryc. 3. Monitoring kszyska w ramach projektu LIFE13 NAT/PL/000050 - rozmieszczenie punktów kontrolnych w 2015 r.

Inne siewkowe (czajka *Vanellus vanellus*, rycyk *Limosa limosa*, krwawodziób *Tringa totanus*, kulik wielki *Numenius arquata*)

Ptaki siewkowe (z wyłączeniem kszyska i dubelta objętych innymi programami monitoringu) były monitorowane w 2015 r. na całym obszarze realizacji projektu. Wykonano 2 liczenia (w dniach 7-13 maja oraz 16-31 maja), na potencjalnych siedliskach ptaków siewkowych (wilgotne i podmokłe tereny otwarte – łąki, pastwiska, niskie szuwary itp.), podczas których notowano wszystkie widziane i słyszane ptaki.

W trakcie liczeń nie stwierdzono lęgowego krwawodzioba ani kulika wielkiego. Zaobserwowano jedną parę rycyka (gniazdowanie prawdopodobne), natomiast liczebność czajki oszacowano na 17-20 par (Kwiatkowski 2015c).

Monitoring zespołu ptaków lęgowych ekosystemów nieleśnych

Monitoring zespołu ptaków lęgowych prowadzono zgodnie ze zmodyfikowaną metodyką MPPL: liczono wszystkie gatunki ptaków na transektach (transekty o długości 1 km zlokalizowane parami na 4 losowo wybranych powierzchniach próbnych, kwadratach

o boku 1km – Ryc. 4) w trakcie trzech porannych kontroli. Notowano wszystkie ptaki (wraz z informacją o wieku, płci i zachowaniu) w trzech kategoriach odległości, na 100 m odcinkach transektów. Wyniki zostały przedstawione w tabeli 3.

Tab. 3. Zbiorcze zestawienie wyników liczeń w ramach monitoringu ZPL.

Powierzchnia próbna	ZLP1	ZLP2	ZLP3	ZLP4	ZPL 1-4
1 kontrola	87	70	120	103	-
2 kontrola	75	75	136	81	
3 kontrola	77	179	76	81	
Razem	239	324	332	265	1160

Podczas trzech kontroli na czterech powierzchniach odnotowano łącznie 1160 ptaków należących do 71 gatunków. Ponad połowę (52%) zespołu stanowiły ptaki należące do 6 gatunków:

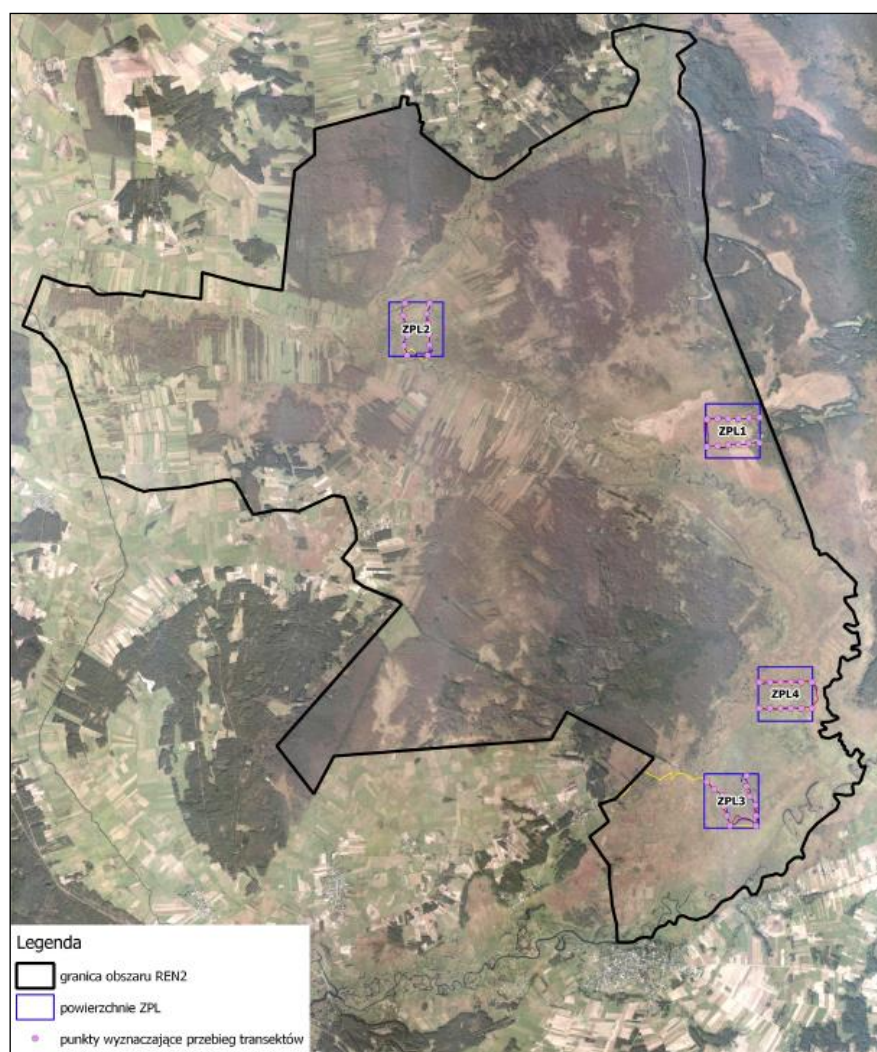
- rokitniczka *Acrocephalus schoenobaenus* (14,5%),
- potrzos *Emberiza schoeniclus* (14,4%),
- szpak *Sturnus vulgaris* (7,0%) - wysoki udział szpaka wynika z jednorazowej obserwacji dużego stada tego gatunku,
- piecuszek *Phylloscopus trochilus* (6,6%),
- pokląskwa *Saxicola rubetra* (5,3%),
- brzęczka *Locustella locustella* (4,4%).

Wśród subdominantów, tj. gatunków, których udział wyniósł 2- 5% znalazły się poza brzęczką:

- świergotek łąkowy *Anthus pratensis* (3,8%),
- świerszczak *Locustella naevia* (3,5%),
- cierniówka *Sylvia communis* (3,3%),
- kszczyk *Gallinago gallinago* (3,0%),
- czajka *Vanellus vanellus* (3,0%),
- dziwonia *Carpodacus erythrinus* (2,0%).

Z gatunków szczególnie rzadkich i/lub cennych na badanych 4 powierzchniach odnotowano: cietrzewia, dubelta, dzięcioła zielonosiwego, wodniczkę, rybołowa, krwawodzioba, podróżniczkę, rybitwę białoskrzydłą, rybitwę czarną, rycyka, błotniaka łąkowego, kobuza oraz uszatkę błotną.

Ponadto, 9 gatunków osiągnęło udział wynoszący przynajmniej 1%. Były to: skowronek *Alauda arvensis*, słowik szary *Luscinia svecica*, trzcinniczek *Acrocephalus scirpaeus*, wodniczka *Acrocephalus paludicola*, błotniak łąkowy *Circus pygargus*, jarzębatka *Sylvia nisoria*, krzyżówka *Anas platyrhynchos*, błotniak stawowy *Circus aeruginosus* i trznadel *Emberiza citrinella*. W sumie gatunki o udziale wynoszącym 1% lub więcej stanowiły 83% całego zespołu ptaków. Indeks różnorodności Shannona-Wienera wyniósł 2,27 (Kwiatkowski 2015f).

Ryc. 4. Monitoring zespołu ptaków lęgowych w ramach projektu „Renaturyzacja II LIFE PL” (LIFE13 NAT/PL/000050) – rozmieszczenie powierzchni próbnych.

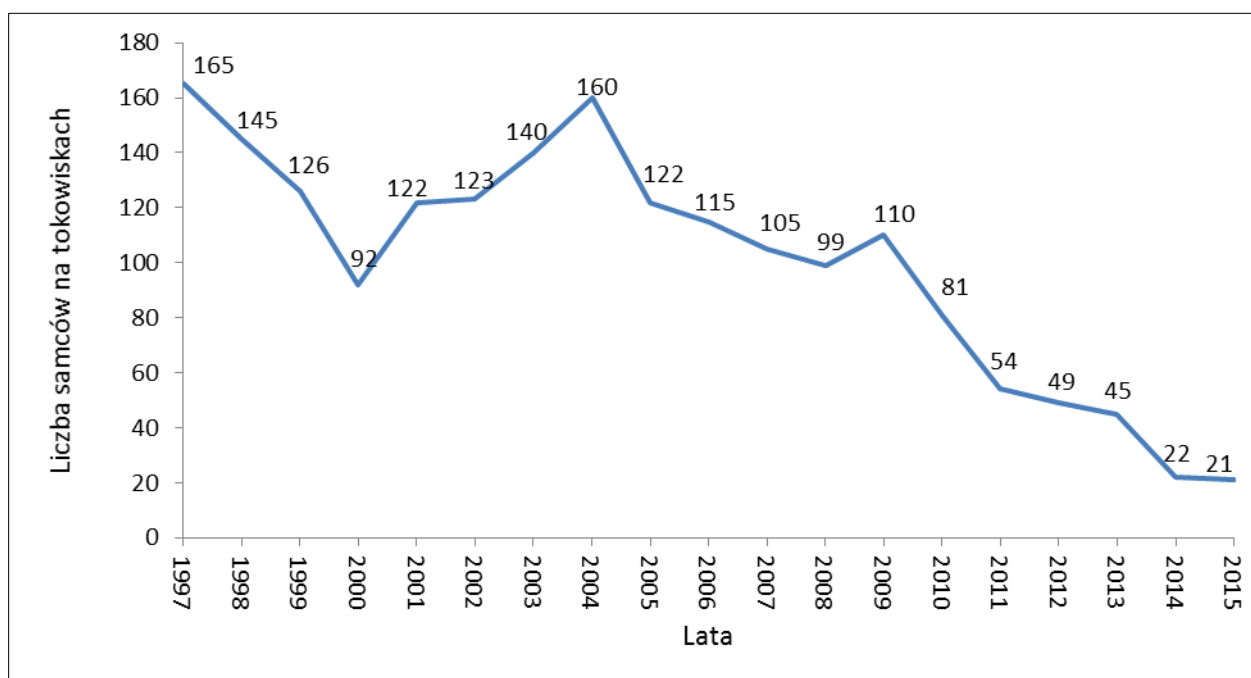
Dubelt *Gallinago media*

W ramach projektu LIFE13 NAT/PL/000050 opracowano wyniki monitoringu dubelta gromadzone przez Główną Inspekcję Ochrony Środowiska w ramach Państwowego Monitoringu Ptaków. Na 3 spośród 11 powierzchni próbnych 1x1 km, zlokalizowanych w granicach projektu stwierdzono tokowiska dubeltów, na których tokowało łącznie 10 samców. Ponadto, w granicach realizacji projektu, poza wyznaczonymi powierzchniami próbnymi stwierdzono jeszcze 4 inne tokowiska dubelta.

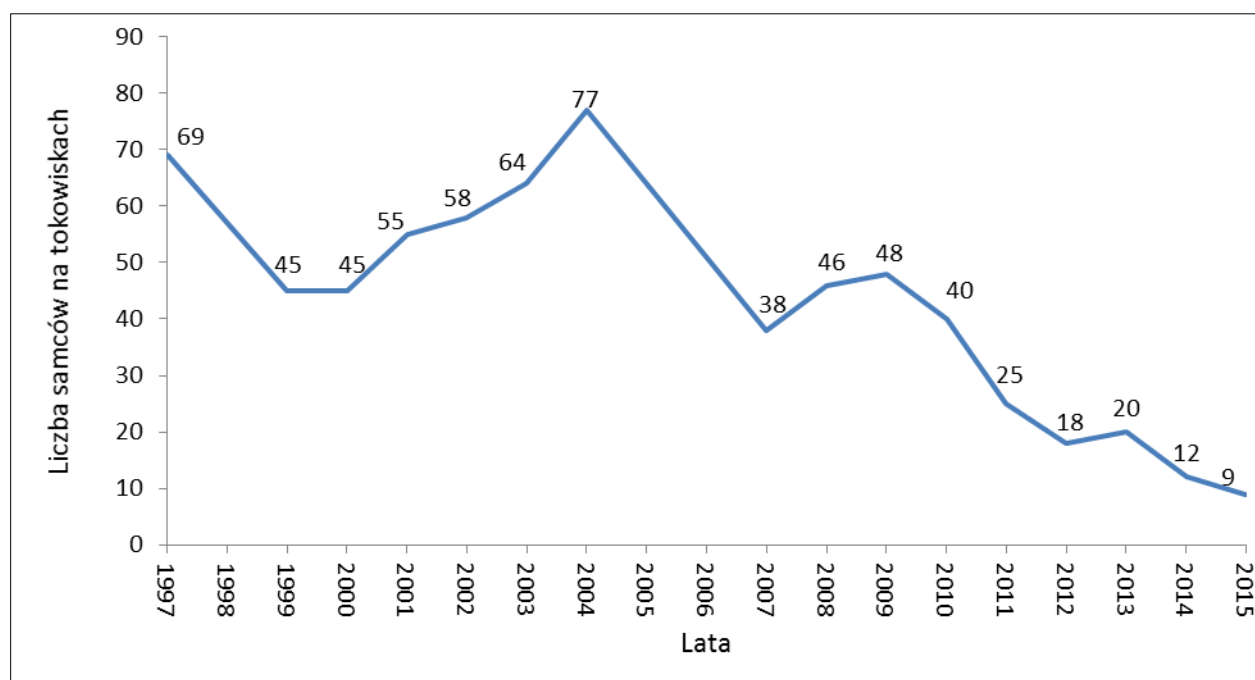
Cietrzew *Tetrao tetrix*

Liczenie cietrzewia wykonano na wszystkich aktualnych stanowiskach tego gatunku na obszarze realizacji Projektu, tj. w 5 ostojach cietrzewia. Podczas poszczególnych kontroli stwierdzono odpowiednio 7 i 8 samców cietrzewia na tokowiskach, a ich liczebność całkowitą na podstawie różnic w rozmieszczeniu podczas I i II kontroli oceniono na 9 samców.

Zmiany liczebności cietrzewia w okresie od 1997 r. do teraz w Biebrzańskim Parku Narodowym oraz na obszarze projektu „Renaturyzacja II LIFE PL” przedstawia ryc. 5 i 6. W wyniku trwającego od około 10 lat spadku liczebności populacji gatunek ten stał się w dolinie Biebrzy skrajnie nieliczny i krytycznie zagrożony wyginieciem.

Ryc. 5. Spadek liczebności cietrzewia w Biebrzańskim Parku Narodowym w latach 1997 - 2015.

Ryc. 6. Zmiany liczebności cietrzewia w latach 1997 – 2015 na obszarze projektu „Renaturyzacja II LIFE PL”

Literatura:

Kwiatkowski P. 2015a. Monitoring ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050. Raport za 2015 rok – derkacz *Crex crex*. BbPN, OTOP, Marki-Giżycko: 1 - 8 (pdf).

Kwiatkowski P. 2015b. Monitoring ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050. Raport za 2015 rok – kszczyk *Gallinago gallinago*. BbPN, OTOP, Marki-Giżycko: 1 - 9 (pdf).

Kwiatkowski P. 2015c. Monitoring ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050. Raport za 2015 rok – siewkowe bez kszyka. BbPN, OTOP, Marki-Giżycko: 1 - 13 (pdf).

Kwiatkowski P. 2015d. Monitoring ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050. Raport za 2015 rok – wodniczka. BbPN, OTOP, Marki-Giżycko: 1 - 9 (pdf).

Kwiatkowski P. 2015f. Monitoring ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050. Raport za 2015 rok – zespół ptaków lęgowych. BbPN, OTOP, Marki-Giżycko: 1 - 11 (pdf).